

Évforduló

A „Veszprémi Műhely”

A Comitatus kutatócsoport és szerkesztőség születéséről

Bizonyára több ilyen „műhely” is lehetett, volt, van. Amelyikről most, a 25. évforduló kapcsán esik szó (1), nem mi neveztük el annak, hanem a helyi és a területi közigazgatással, önkormányzatisággal, regionális tudományokkal foglalkozó szakma, a kilencvenes években.

Peremfeltételek

Négy évtizede elfojtott energiák szabadultak fel, törtek utat maguknak, rejtett ambíciók találtak lehetőséget a nyolcvanas évek végén. Minél erősebben nyomták a fedőt az egyre inkább fortyogó fazékra, annál nagyobb mértékű aktivitás jellemezte a vidéki városok helyi társadalmait. Pap János Veszprém megyéje tehát ideális előkészítő terepe volt a rendszerváltás időszakaként fennmaradt évtized kezdeményezéseinek, aminek persze több peremfeltétele is volt.

Pap Jánoson kívül kellett hozzá az, hogy elfogyjon a levegő a Varsói Szerződés és a KGST körül, mindenekelőtt pedig az, hogy a Szovjetunió párt-, és állami vezetését olyan mértékben kössék le a saját belső problémái, hogy az úgynevezett „testvéri” országok hasonló gazdasági, társadalmi problémáival ne legyen képes már foglalkozni.

Elengedhetetlen feltétele volt, hogy elfogyjanak a hazai belső erőforrások. Hogy az erőltetett szocialista iparosítás oltárán elvékonyodjon a hazai tárgyi és intéz-

ményi infrastruktúra, ellehetetlenüljenek az olyan rendszerlegitimációs eszközök, mint a viszonylagos társadalmi jólét feltételeit előteremteni hivatott feketejánosi (2) külföldi hitelek, a második nyilvánosság csatornáin csordogáló információk pedig erkölcsileg kérdőjelezzék meg a rendszer legitimitását.

Kellettek hozzá az úgynevezett népi-nemzeti és a demokratikus (liberális) ellenzék képviselői: Csoóri Sándortól, Csurgó Istvántól, Lezsák Sándortól, Csengey Dénestől, Kis Jánostól, Kőszeg Ferencről, Tamás Gáspár Miklóstól, Magyar Bálinttól, Orbán Viktortól, Kövér Lászlótól, stb. – s hogy hazatérjünk – Horváth Balázsig, Papp Sándorig, Szabó Tamásig, Hegedűs Tamásig, Nagy Károlyig, Kovács Zoltánig (3), Áldozó Tamásig, Ilon Gáborig, Hauber Károlyig, Gelencsér Béláig, Szegedy Lászlóig, Dióssy Lászlóig, és még sorolhatnám a neveket.

Kellett hozzá a moszkvai generációváltás, Gorbacsov, a glasznoszty és a peresztrojka, s mindennek hazai képviselői, Pozsgay Imre, Bihari Mihály, Bíró Zoltán, Király Zoltán, Németh Miklós, Kulcsár

Kálmán, nálunk Szekeres Imre, Pál Béla, Pusztai István, Asztalos István, Maróti Rezső, vagyis a Kádár-korszak tisztségviselői közül azok, akik máshogy, nyitottabban, plurális körülmények között is el tudták képzelni a következő évtizedeket maguk körül, akik egy új, demokratikus Magyarországon belül is látták a helyüket.

Ahhoz, hogy mindez békésen, sőt, hangosabb pofon nélkül végbemenjen, kellett még ’56 öröksége: Nagy Imre, Bibó István, Brusznai Árpád és társai, és persze a pesti, a veszprémi srácok, munkások és egyetemisták véráldozata. Ezzel az erkölcsi tőkével váltottunk jegyet a negyed századdal ez előtti rendszerváltás békés lefolyásához: ’56 1990-ben győzött!

S mindehhez kellett még Veszprém város és a megye egyedülálló kultúrtörténeti és tájéztétikai adottságai, amelyek az itt született szerencsések mellé idevonzották határokon belülről és túlról (főként Erdélyből és a Vajdaságból) azokat az értelmiségieket, művészeket, szakembereket, akik a régi veszprémi polgárokkal együtt a nyolcvanas évek végére, kilencvenes évek elejére megtestesítették mindazt a szélesebb értelemben vett kultúrateremtő és befogadó helyi társadalmat, városi polgárságot, melynek hétköznapi bázisán mindez a mai napig működőképes.

Persze kellett hozzá az olyan alkalmas szakképzettséggel, szakmai gyakorlattal, kapcsolatrendszerrel, szervezőképességgel, kutatási és publikációs előélettel, szerkesztői ismeretekkel rendelkező fiatal emberek, mint Zongor Gábor, Zimonyi Péter jogász, közigazgatási szakember, Agg Zoltán közigazdász, társadalomkutató, Hudi József történész, levéltáros, Navracsecs Tibor jo-

gász, politológus, Harangozó János jogász, informatikus, Veiland László idegenforgalmi szakember, Oláh Miklós szociológus, (mellette egy időben még Bánlaki Ildikó is), és az előbbieket kapcsolati hálójában helyet foglaló, az ország számos pontján élő, kutatóhelyeken, egyetemeken, az állami-, illetve a tanácsi-önkormányzati intézményrendszerben dolgozó szakemberek csakúgy, mint a nélkülözhetetlen, elválaszthatatlan asszisztencia részét képező titkárság: Németh Sándorné, Klein Mónika, Tarsó Tünde, Kulics Beatrix, Jurics Imre, ifj. Csalagovits István, Jurics Imréné és a kiadványokat illusztráló Györgydeák György grafikusművész.

Ne feledkezzünk meg a döntéshozókról és a szponzorról sem: Veszprém megye önkormányzatának képviselő testülete, a Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége és az OTP, mint főszponzor nélkül – ahogy azt mondani szoktuk – „mindez nem jöhetett volna létre”.

Az alakulás és a működés körülményeinek megvoltak tehát a peremfeltételei, ezekre azonban bizonyára másként emlékezik vissza a műhely minden tagja. Itt a saját változatomat tudom ismertetni, aki e műhelyben kutatásvezetőként és rovatvezetőként, szerkesztőként vettem részt 1990 és 2001 között.

Előzmények

Jómagam 1978-tól publikáltam cikkeket, tanulmányokat főiskolai lapokban, aztán többnyire a Valóság, a Kritika c. folyóiratokban, voltam szakértője a Balázs Béla Filmstúdióban készülő dokumentumfilmek egyikének, másikának (pl. a Zsigmond

Dezső és Erdélyi János által rendezett „Ez zárkózott ügy”, „Boldog emberek”), Gombár Csaba és Böhm Antal irányítása alatt dolgoztam esetenként a Társadalomtudományi Kutatóintézet „Helyi társadalom, helyi hatalom” kutatási programjában. A Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság muzeológus népművelőjeként dolgozva a hazai és a kelet-közép európai társadalmak és politikai rendszerek jobb megismerése, a téma kutathatóságát elősegítő további elméleti és módszertani ismeretek megszerzése céljából – immár a történelem-népművelés szakos diploma birtokában – 1988-ban szociológiai végzettségre tettem szert az ELTE-n. A rendszer fokozatos ellehetetlenülését tapasztalva, de az alagút végét még nem látva esetenként felmerült bennem az ország nyugati irányú elhagyásának gondolata, amit nagymértékben nehezített az a körülmény, hogy nyugati útlevelet viszont nem kaphattam.

A szociológiai tanulmányok végéhez közeledve 1987 késő őszen (ekkor már készen volt máig nem publikált diplomadolgozatom az 1985-ös parlamenti, ezen belül a keszthelyi választásokról) az egészség-szociológiát oktató Makara Péter (a Kalmár-Makara: „Ehető és mérges gombák” c. nagyszerű kiadvány szerző párosának utóbbi tagja fiáról, a nagyszerű szociológusról van szó, egy terepkutatáson gombászni is tanultam tőle) tanrend szerinti előadása helyett végzős hallgatóként részt vehettem Kulcsár Kálmán egy szociológusok, politológusok számára a Művelődésügyi Minisztérium Vezetőképző Intézetében tartott zártkörű előadásán Budán, a Szentháromság téren. A jeles jogszociológus (a Grósz-, majd a Németh-kormány

tagja) itt arról szólt, hogy vezetésével javában folyik már az új Alkotmány készítése, zajlanak a többpárti választásokat lehetővé tevő egyesülési és választójogi törvény munkálatai. Feleségemmel úgy döntötünk, kalandvágyból maradunk!

Módszertani ismereteim elmélyítése céljából a múzeumi és szellemi szabadfoglalkozású (a veszprémi nyilvántartásban egy színésznővel együtt ketten voltunk ilyenek) időszakot követően a KSH Veszprém Megyei Igazgatóságán vállaltam munkát társadalomstatisztikus munkakörben. Itt keresett meg 1988. elején a tapolcai Vidosa Károly által vezetett, a tevékenységét korszerűsíteni (önmagát átmenteni) igyekvő, akkor már Veszprém Megyei Politikatudományi Intézet nevű, egykori párt továbbképző (közkeletű nevén: kádercsúszda) munkatársa azzal, hogy segítsék egy modern, kutató-elemző módszereket alkalmazó döntéstámogató rendszer létrehozásában és működtetésében. Az intézmény előéletét, vezetőinek, munkatársai zömének politikai szocializációját ismerve nem nagyon lehetett komolyan venni az ajánlatot. Néhány reformer szellemű munkatársra (pl. László Etelka, Pusztai István) való tekintettel, eljátszadozva a gondolat- tal, iróniától sem mentesen azért közöltem a feltételeimet: Önálló és független csoport kell, csak az igazgatónak felelve (ő egy autóbalesetből kifolyólag hosszú idejű táppénzen tartózkodott) én vezetem a csoportot. Én választom ki az adatgyűjtő, feldolgozó, elemző apparátus minden elemét, én állítom össze a kutatási tervet, tematikát, a kutatási eredmények közlése számára nyitott és nyilvánosan megjelenő folyóiratot alapítunk, vagyis az intézet e

tevékenységét az MSZMP Veszprém Megyei Bizottsága közszolgálati feladatként értelmezem, tehát a mindenkori kutatási eredményeket sajtó nyilvánosnak szánom, – és nem kívánok belépni a pártba. A megkeresés – egyre több feltétel elfogadásával – az év során többször megisméltődött, az év végére pedig már ott tartottunk, hogy minden feltételt elfogadnak, a pártba sem kellett belépni, csak csináljunk már valamit.

Ekkor úgy döntöttem, hogy az akkor már nyilvánvalóan megvalósuló rendszerváltásban (ekkor a közéletben már megjelent néhány történelmi és új párt, független lapok működtek a megyében is, és ismerem a törvényelőkészítő munka részleteit, az átalakulással foglalkozó szakirodalom minden publikációját) magam nem politikusként, hanem a plurális, demokratikus intézményrendszerben nélkülözhetetlen műhely létrehozásával vállalkozok részt. E műhely első feladata pedig nem más, mint magának az átmenet eseményeinek a dokumentálása, valamint a szakmai és a regionális nyilvánosság feltételeinek megteremtése.

A program sikeresen megvalósult, 1989 szeptemberére elkészültek a referenciaként is szolgáló első kutatási eredmények. Mivel az átalakuló országos kongresszusra igyekvő megyei pártvezetés az eredmények (egyezségünk szerinti) Naplóban való publikálásáról szóló döntését a lap szerkesztői saját hatáskörben ellehetlenítették, azok folytatásokban a független, Sente Ottó által főszerkesztett, Arany Horváth Zsuzsa és mások által szerkesztett Rege című Veszprém megyei hetilapban jelentek meg. Közben elkészítettem a

szakmai folyóirat tervét, melynek jó színvonalon publikáló szerzőket sikerült megnyernem, így kerültem kapcsolatba a megyéből pl. az általam korábban nem ismert Zongor Gáborral. Dolgom végeztével, bár marasztaltak, 1989 novemberében az intézetből történő távozás mellett döntöttem. Látogattam és dokumentáltam az ellenzéki szervezetek rendezvényeit, és készítettem otthon a kutatási eredményekről szóló cikkeket a Regének. Itt kerestem fel Zongor azzal az ajánlattal, hogy folytassam a megkezdett munkát a Megyeházán, az általa vezetett Szervezési és Személyzeti Osztályon. Az ajánlatot elfogadtam, az osztályon nagyszerű munkatársakat, segítőtket sikerült megismernem.

A Megyeházán

Az 1990-es esztendő a rendszerváltó választások éve volt. A március–áprilisi parlamenti választásokat megelőzően újabb megyei reprezentatív vizsgálat lefolytatására, levéltári kutatásokra került sor. Utóbbi keretében sikerült pl. beazonosítani, kikérni és elolvasni a veszprémi MDF Pap Jánosról és Bruszniai Árpád munkásságáról szóló rendezvényén (4) szóba hozott állítólagos levelet az akkor már a Megyei Levéltár részét képező pártarchívumban, de még a Zöldház alagsorában. A levél létezett, Pap János írta, fellebbezve az „enyhe”, életfogytiglani ítélet ellen. (Veszprém megye azon kivételek egyike, ahol helyben maradt a pártarchívum, a többiek a fővárosba kerültek.) E dokumentarista jellegű munkák és a parlamenti választások megyei eredményeinek elemzése eredeti szándékunk szerint

Zongor Gáborral közösen jegyzett szerény kötetben (Rendszerváltás – I) jelent meg, melyet hamarosan követett egy több szerző elemzését tartalmazó bővebb kiadvány az önkormányzati választásokról. Azt követően 2006-ig minden parlamenti és önkormányzati választásokat megelőzően készült ciklusértékelő megyei reprezentatív vizsgálat, és mindegyiket követően készült részletes elemző tanulmánykötet. (Ezeket később fel is soroljuk majd.) E vizsgálatok eredményei és a kiadványok jelentős mértékben járulhattak hozzá a megyei politikai élet professzionalizálódásához. Az alapítók mellett a műhely számos önkormányzati és egyéb megrendelő (pl. média, pártok, MTA-RKK) kutatási igényeit elégítette ki – megelégedésre.

1990. december 15-én megalakult az első legújabb kori megyei önkormányzat képviselőtestülete, ezt követően pedig átalakult a megyei önkormányzat intézményrendszere. A már jól bejáratott és széles körű elfogadottságnak örvendő műhely a továbbképzési és szerkesztőségi, kiadói feladatokkal is kiegészült. 1991. február 1-én Agg Zoltán vezetésével, Oláh Miklós kutatásvezetői megbízásával megalakult Közigazgatási és Informatikai Szolgáltató Iroda (KISZI). Hamarosan megvalósult akkor már sokunk álma, a folyóirat is.

Kiadványok

A Comitatus Önkormányzati Szemle (névadó: Agg Zoltán, Patka László, Somfai Balázs) kiadása az 1991. május 23-án, Balatonalmádi-Vörösberényben általunk megalakított Comitatus Társadalomkutató Egyesület (5) egyik fontos célkitűzése

volt, vagyis az, hogy saját tudományos folyóiratot alapítsunk, s ehhez megnyerjük a megyei önkormányzatok támogatását. Erre a Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségének (MÖOSZ) 1991. június 29-i, lengyeltóti találkozásán került sor, amikor az Egyesület által alapított Comitatus Önkormányzati Szemle a MÖOSZ szakmai folyóiratává vált. (6)

A folyóirat első száma 1991. július 15-én jelent meg, a kiadói feladatokat a Veszprém Megyei Önkormányzat Közigazgatási és Informatikai Szolgáltató Irodája látta el egészen 2007. március 31-éig, az Iroda megszűntetéséig. Azóta az alapító Egyesület végzi a kiadói tevékenységet is. 2013-tól szünetel rendszeres, havi-kéthavi megjelenése, a szerkesztőség különszámok megjelentetését tervezi. Évente 10 számot adtunk ki, és 2002 óta rendszeresen kiadott, általában balatoni tematikájú dupla terjedelmű különszámok is voltak. A folyóirat B5-ös formátumban, havi 80, ill. 160 oldalon jelent meg, a 2000. évtől színes borítóval. 2010-ben angol nyelvű különszám, 2011 júliusában „20 éves a Comitatus” címmel emlékszámmal jelent meg. A korábbi számok 2003-tól a folyóirat honlapján 2007 és 2013 között voltak elérhetőek (www.comitatus.hu), a legutóbbi számokat a Magyar Regionális Tudományos Társaság jóvoltából olvashatjuk. (www.mrtt.hu)

A Comitatus alapító szerkesztőbizottsági elnöke Zongor Gábor, felelős kiadó és szerkesztő: Agg Zoltán (1994-től főszerkesztőként), alapító szerkesztők: Hudi József és Oláh Miklós. 1998-2002-től a szerkesztőbizottság elnöke Fertő László, majd a mindenkori MÖOSZ-elnök volt.

A lapot kezdetektől rangos, a regionális tudományok és a közigazgatási szakma jeles képviselőiből álló szerkesztőbizottság fémjelezte. (Alapító szerkesztőbizottsági tagjaink pl. Mandel Miklós, Nemes-Nagy József, Pálné Kovács Ilona és Rechnitzer János voltak.)

A folyóirat rovatai az induláskor: tanulmányok (Agg Zoltán), civil társadalom (Oláh Miklós), önkormányzati múlt (Hudi József) voltak. Később ez kibővült a kitekintés (Szilágyi István) és idegenforgalom (Veiland László), illetve műhely (Agg Zoltán) rovatokkal. 2008-ban ismét új rovat indult: kistérségek címmel (Csité András). A politológiai rovatot 1992-93-ban Navracsics Tibor vezette, aki Budapestre távozását követően a 2003. márciusi számig a lap impresszumban feltüntetett egyetlen külső munkatársa volt. A COMITATUS Önkormányzati Szemlének 218 száma jelent meg máig. Hamarosan olvasható az egyik leginkább figyelemre méltó szakértőnk, szerzőnk, az idén nyáron elhunyt dr. Csalagovits István munkásságának is emléket állító 219. szám. A lap nyitott volt az összes szakmai és szakpolitikai szakértő, szerzői számára, mely lehetőséggel azok éltek is.

A folyóirat mellett azonos kiadóval mintegy kéttucat általunk szerkesztett és kiadott tanulmánykötet jelent meg aktuális igazgatástudományi és választásföldrajzi témakörökben:

Közbenső állomás. Agg Zoltán cikkei és tanulmányai, 2013. 80. o.

Agg Zoltán (szerk.): Közigazgatás, térfelosztás, választások, 2009. 152. o.

Agg Zoltán: Alkotmányosság, közigazgatás, önkormányzatok, 2008. 106 o.

Szemes Mária – Berta Györgyné: Új építőkockák – Társadalmi, gazdasági helyzetkép Veszprém megyéről, 2006., 48 o., színes

Agg Zoltán: Politikai földrajz és megyerendszer, 2005., 176 o., kemény borító

Mezők, régiók, Európai Unió (szerk.: Agg Z.), Comitatusban megjelent tanulmányok, 2003., 310 o.

Új szereposztás – Önkormányzati választások 2002. (szerk.: Oláh Miklós – Agg Z.) 408 o.

Kit a szó nevéen szólít – 2002-es parlamenti választások Veszprém megyében, (szerk.: Oláh M.), 2002., 302 o., kemény borító

Rendszerváltó önkormányzók (1990-2000) (szerk.: Zongor Gábor – Agg Z.), 2001., 228 o., kemény borító # Forradalom és tanácsok – Adalékok Veszprém megye közigazgatási történetéhez (1956) (1982-1990) (szerk.: Zongor G.), 2000., 160 o.

3/b – Az 1998-as önkormányzati választások Veszprém megyében (szerk.: Oláh M.), 2000., 464 o.

3/a – Az 1998-as parlamenti választások Veszprém megyében (szerk.: Oláh M.), 1999., 224 o.

Építőkockák – Adottságok és lehetőségek – Veszprém megye társadalmi és gazdasága az ezredforduló küszöbén (szerk.: Agg Z.), magyar–angol, magyar–német és magyar–francia változatban, 1999., 88 o.

Átépítés – Közigazgatás, területfejlesztés, városmarketing (szerk.: Agg Z.), 1996., 298 o.

Ezüstvasárnap – tanulmányok – önkormányzati választások 1994. december 11. (szerk.: Oláh M.), 1995., 294 o.

Hát én immár kit válasszak? – Az 1994-es parlamenti választások Veszprém megyében (szerk.: Oláh M. – Zongor Gábor), 1994., 372 o.

A rendszerváltás és a megyék – Válogatott tanulmányok (szerk.: Agg Z. – Pálné Kovács Ilona), 1994., 240 o.

Az átmenet – avagy Veszprém megye a rendszerváltás időszakában – tanulmányok (szerk.: Oláh M.), 1995., 640 o., kemény borító

A lebegő megye – Cikk és tanulmányok (1991-1994) (szerk.: Agg Z.), 1994., 412 o.

Önkormányzati választások Veszprém megyében 1990. (szerk.: Oláh M.), 1991., 236 o., A4-es formátum

Szokatlan szerepben – avagy hogyan választunk színidirektort? – A veszprémi színigazgató-választás dokumentumai (szerk.: Oláh M.), 1991., 320 o.

Agg Zoltán: Mi lesz veled vármegye? – Hogyan tovább városfejlesztés?, 1991., 148 o.

Oláh Miklós – Zongor Gábor: Rendszerváltás I. – Választás 1990., 1993., 252 o., A4-es formátum

Az átmenet, avagy Veszprém megye a rendszerváltás időszakában, 1995.640 o. (szerk.: Oláh M.)

Az ügynevezett középszint-vita

A kiadó és a folyóirat neve nem véletlenül lett az, hogy Comitatus, vagyis az, hogy: megye. A magyar rendszerváltás önkormányzati, igazgatási és fejlesztési szakpolitikáját végigkísérte az ügynevezett területi középszint vita, vagyis annak a kérdésnek a vitatása, hogy a települési és az országos szint között a kistérségek, megyék, vagy a több megyés, eredetileg statisztikai egységként létrehozott 7 régió szintjén épüljenek-e ki az intézmények és a döntési kompetenciák, ezek önkormányzati, vagy államigazgatási tartalmúak, szerveződésük legyenek-e. A politikai és a regionális tudományokkal foglalkozó szakmai elit erősen megosztott volt a kérdésben, a pro-, és kontra érvek pedig többnyire a nyugati példák tanulmányozásain alapultak. Álláspontunk szerint az állam intézményeit a lakosság mindenkor igényeihez igazítottan kell kialakítani, s nem a máshol bevált modellekhez igazítani a hazai lakossági szokásokat. A MÖOSZ és az MTA Regionális Kutatások Központja megbízásából végzett geográfiai, igazgatásszociológiai, lakossági vélemény vizsgálataink eredményei rendre azt mutatták,

hogy a megyék feletti regionális szinten sem gazdasági, sem kulturális társadalmi hálózatok nyomai nem találhatók, vagyis ez a területi lépték Magyarországon alkalmatlan az intézményesítésre, a gyökeres átrendezés csupán a politikai elit hatalmi térfoglalásának eszköze lenne.

A középszinten keresett társadalmi terekkel kapcsolatos lakossági identitás addigi dokumentálatlansága kettős okra vezethető vissza. E társadalmi térkategoriának intézményrendszeren és társadalmi emlékezetben belüli viszonylagos stabilitást a járás- és a megyerendszer adott. A járások fennállásának időszakából autentikus területi identitás vizsgálatokról nincs tudomásunk. A járások 1983-as megszüntetését felváltó városkörnyéki igazgatási rendszer is felbomlott 1990-ben, az ezt követő korszak pedig nem kedvezett az alsó középszinten történő stabil, kiszámítható feladatellátásnak és intézményesülésnek. A NUTS-4 (LAU-1) –es szintű, kezdetben csupán területfejlesztési-statisztikai terek száma is gyakran változott (138-ról 175-re), és a feladat, illetve hatáskörök vonatkozásában sem számolhatunk be stabilitásról. Meglátásunk szerint a középszintű terekhez való társadalmi kötődés alapjai az ott élők helyismeretére alapozhatók. Ezek a Szűcs Jenő által is idézett (Nemzet és történelem) szülőföldszeretet alapjai, vagyis a személyes és a generációkról generációkra átörökített tapasztalatokra, élményekre, emlékekre épülő identitásban foglalhatók össze. Ez pedig sehogy más-hogy nem szerezhető meg, mint a vonatkoztatott tér rendszeres és alapos ismerete, elsajátítása, vagyis használata, interiorizálása által. A lakosság ezen megközelítéshez

kapcsolt hétköznapi térhasználati szokásait kimutató kutatási eredmények is a helyi, mikroregionális és megyei hálózatokat rajzolták ki, így lettünk mi megyepártiak. Álláspontunk a szokásos őszi harkányi, majd pécsi „Európába megy-e a megye?”-konferenciák (7) mellett az általunk szerkesztett és kiadott, fénykorában kétezres példányszámú Comitatus, és a szintén minden tudományos és szakmai, igazgatási műhelybe postázott tanulmánykötetek révén mindenhova eljutottak, az időközben Pro Comitatu-díjas „Veszprémi Műhely”-lyel így helyeztük fel a várost és a megyét az ország igazgatástudományi térképére.)

Végül

A KISZI 2007. március 31-ig működött. (8) A műhely gerincét adó tagok szétszéledtek. Zongor Gábor kis parlamenti kitérőt követően a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének főtitkára (újdonsült Deák Ferenc-díjas), Agg Zoltán a Pannon Egyetem oktatója, Navracsics Tibor, egyetemi oktató, parlamenti képviselő, majd miniszter, ma már az EU Bizottságának tagja, míg Oláh Miklós a Balaton Fejlesztési Ügynökség kutatásvezetője lett. A műhely ide átmentett része 15. éve területfejlesztési döntés-előkészítő, területi tervező-, és monitoring célokat szolgál, több mint száz nagyobb önálló munkát, több esetben nemzetközi kutatásokat jegyzünk (9), egy másfél éves, az MNB által támogatott kutatási program keretében most teszünk kísérletet a területi tervezés és monitoring reformjára.

Navracsics Tibor a második Orbán-kormány tagjaként, ötletgazdaként és a kez-

deményezés beteljesítőjeként hatalmas részt vállalt abban a munkában, melynek eredményeképpen 2013. január 1-én újra felálltak Magyarországon az államigazgatás alsó középszintű terei, a járások. Az, hogy ebben a munkában az akkor már szintén „comitatusos” Csité Andrással kutatásvezetőként részt vehettünk, szakmai életünk meghatározó és felejtethetetlen időszak. (10)

A 80-as évek végén, 90-es évek elején megtapasztalt alapítási aranykorszak, gründzeit a múlté, a megmaradt intézmények (MTA, egyetemi tanszékek) szintjén a lehetőségek pedig mára erősen beszűkültek. A vállalkozó kedvű fiatalok zöme nyugaton próbál szerencsét. Feladat pedig lenne bőven. A „Veszprémi Műhely” témaköreinél maradván: az államigazgatás járásokkal kiegészülő megyei szintű integrációja a második Orbán-kormány idején megtörtént. Meglátásom szerint a reform akkor lenne teljes, ha kiegészülne a ma csupán területfejlesztéssel kapcsolatos tervezési hatáskörökkel rendelkező megyei önkormányzatok forrásainak, feladat-, és hatásköreinek jelentős mértékű kiegészítésével. Vannak ugyanis olyan térségi feladatok, amelyek sem államigazgatási, sem vállalkozási, sem civil keretek közül nem láthatók el folyamatosan és jó minőségben, azokhoz egyrészt az államigazgatás, másrészt a települési önkormányzatok és a térségi partnerek részéről átruházott feladatokkal és hatáskörökkel, saját forrásokkal rendelkező területi önkormányzatokra van szükség. Ezen feladat-, és hatáskörök lehatárolása, stb. szintén alapos előkészítő munkát feltételeznek, feladat tehát Veszprémben és másutt is van bőven.

Több mint 25 év elteltével, ideje felszínre hozni a rendszerváltó évek eddig még nem dokumentált történéseit. A módszereket illetően a szorgalmas levéltározás mellett úgy gondolom, hogy a kulcsberekkel elkészítendő szakszerű életút interjúk készítése kecsesget a legtöbb új eredménnyel, már ha nem hagyjuk, hogy a potenciális adatközlők magukkal vigyék történeteiket a másvilágra.

És ha már ez rendszerváltásról szóló konferencia: szívesen látnék, hallanék a programban az MSZMP és a KISZ-va-gyon sorsával, a privatizáció folyamatának és eredményeinek elemzésével, az ügynöklisták teljes nyilvánosságra hozatalának elmaradásával, e hiány pótlásának módjaival, vagy a történelmi, ill. hiteles baloldali pártok, pl. MSZDP megalakulásának, kibontakozásának, ellehetetlenítésének okaival, felelőseivel foglalkozó előadásokat. Végző soron ezek ugyanis is azok a témák, amelyek kitérhetetlensége miatt jó ideje jelentős mértékű versenyképességi problémái vannak Magyarországnak a kelet-közép-európai régióban és a világban. A 30. évfordulóra is maradnak tehát témák.

Balatonfüzfő, 2015. október 30.

OLÁH MIKLÓS

¹ Elhangzott: Veszprém, Megyeháza, „25 éve-szek az önkormányzatok”-konferencián, 2015. október 14.

² Fekete János az MNB alelnöke volt, Kádár János bizalmasaként ő javasolta a hitelfelvételeket és ő vezette a külföldi bankokkal az erről szóló tárgyalásokat

³ A névazonosságok miatt érdemes tisztázni, hogy dr. Kovács Zoltánról, a Pápai Városi Tanács egyetlen ellenzéki képviselőjéről, későbbi polgármesterről, megyei közgyűlési alelnökről stb. van szó.

⁴ A dr. Horváth Balázs által a VVE nagye-lőadójába összehívott rendezvény a „Pap János országlása” címet viselte.

⁵ Somfai Balázs az eredetileg „jelenkutató” egyesület nevéül javasolta a Comitatus Westpr-miensis nevet. Tőle függetlenül Agg Zoltán eredetileg a Megyekutatás, illetve az Önkormányzati Szemle folyóirat címben gondolkodott, ám ezek egyike sem nyerte el Oláh Miklós tetszését, ezért a szakkönyvtárban „ügyeletes” Széki Patka Lászlóval kikerestette a Latin-Magyar Szótárból a „komitat” latin megfelelőjét. Így „született meg” a kompromisszumos cím: a Comitatus Önkormá-nyazati Szemle.

⁶ Kötörő Miklós, a MÖOSZ alapító elnöke kérte, hogy a borítóra kerüljön fel a felirat: A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségének folyóirata. „Cserébe” a MÖOSZ kisebb megszakítással egészen 2011-ig anyagilag támogatta a lap kiadását. A felirat 2013-ban került le a címlapról.

⁷ A konferenciákon álláspontunkat főként Zongor Gábor, illetve Agg Zoltán ismertette. Részletesebben ld. a **Pálné Kovács Ilona** (==) által szerkesztett kötetekben (szerk.): Európába megy-e a megye? Előadások és hozzászólások az 1991. október 24–26-i harkányi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Közgyűlés, 1992. 157 p. Társszerkesztőkkel. 1994 ==(szerk.): Európába megy-e a megye? Előadások és hozzászólások az 1994. szeptember 28–30-i harkányi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Közgyűlés, 1994. 246 p. Társszerkesztőkkel. ==(szerk.): **A rendszerváltás és a megyék.** Veszprém: Comitatus, 1994. 239 p. Társszerkesztő: Agg Z. ==(szerk.). Európába megy-e a megye? Előadások és hozzászólások az 1995. október 26–27-i harkányi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Közgyűlés, 1996. 196. p. ==1999 (szerk.): Európába megy a megye. Megyékkel a régióért. Előadások és hozzászólások az 1999. március 11–12-i pécsi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 1999. 182 p. 2001 ==(szerk.) Európába megy a megye. Megye körkép–megye körkép. Előadások és hozzászólások a 2000. szept. 21–22-i konferencián.

Pécs: Baranya Megyei Közgyűlés, 2001. 231 p.
 2002 ==(szerk.): Európába megy a megye. Tíz éves a területi közigazgatás, öt évesek a területfejlesztési tanácsok. Előadások és hozzászólások a 2001. október 25-26-i konferencián. Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 2002. 195 p.
 ==(szerk.), „Európa igen, és a megye?” Európába megy a megye. Előadások és hozzászólások a 2003. november 13–14-i pécsi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 2004. 219 p.
 2005. ==(szerk.): Európában a megye. „Unió tagság a közigazgatás tükrében.” Előadások és hozzászólások a 2004. október 21–22. pécsi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 2005. 202. p.
 2006 (szerk.): ==„Európában a megye” „Közigazgatási reformok – 15 év után”. Előadások és hozzászólások a 2005. október 19–20-i pécsi konferencián. Pécs: Baranya Megyei Közgyűlés, 2006. 247 p.

⁸ A KISZI megszűnésével kapcsolatos dokumentumok (és vélemények) elolvashatók: Comitatus XVII. Évf. 1-2. számában.

⁹ Ld. Pl. Comitatus XX. évf. (194.) 8-9. tematikus szám pp. 1-160. ill. a 193. angol nyelvű számban Oláh Miklós cikke pp. 60-78.

¹⁰ A kutatás eredménye innen letölthető: http://hetfa.hu/wp-content/uploads/2012/02/JARAS_osszefoglaló_tanulmány.pdf

Kötelező irodalom

Agg Zoltán: Miért van szükség a COMITATUS-ra? COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE V.:(3) p. 79. (1995)

További ajánlott irodalom

Agg Zoltán: How many centres does the Transdanubian region have? COMITATUS: ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE (ISSN: 1215-315X) továbbiakban csak COMITATUS XX.:(193) pp. 90-102. (2010) Uő: Megyevita a Comitatusban – az első évek. COMITATUS XXI.:(201) pp. 16-30. (2011) Uő:

Erősödik a megyei lobby a Parlamentben: Kormánypárti vezetés a megyegyűléseken

COMITATUS: VIII.:(11-12) pp. 41-43. (1998) Uő. (a. z.): Horváth Balázs az önkormányzó Magyarországról COMITATUS: X.:(9) pp. 5-9. (2000)

Agg Zoltán – Oláh Miklós: A megyei önkormányzatok jövője biztos!: Beszélgetés dr. Kara Pállal, a Belügyminisztérium helyettes államtitkárával COMITATUS VI.:(9) pp. 3-6. (1996) Uők: A megyei önkormányzatok a közvélemény tükrében, COMITATUS VI.:(7-8) pp. 43-49. (1996)

Agg Zoltán – Zongor Gábor: Önkormányzat és közigazgatás: Beszélgetés dr. Boross Péter belügyminiszterrel, COMITATUS II.:(5) pp. 3-12. (1992)

Fogarasi József: Húsz év: lépcsőfok vagy állomás? COMITATUS XXI.:(201) pp. 31-38. (2011)

Kaiser Tamás: A területpolitika ösvényein – éveim a Comitatus-szal. COMITATUS XXI.:(201) pp. 60–61. (2011)

Leveleki Magdolna: Húsz éves a Comitatus. COMITATUS XXI.:(201) p. 67. (2011)

Oláh Miklós, Agg Zoltán: Önkormányzatok „peremhelyzetben” COMITATUS: VII.:(3-4) pp. 48–54. (1997)

Oláh Miklós: The Economic – Social Characteristics of Balaton Region and the Alternatives of its Regional Institutional Development. COMITATUS XXI.:(201) pp. 60–78. (2011)

Zongor Gábor: Meddig megye a megye? COMITATUS XXI.:(201) pp. 72–80. (2011)